

DE PRUIMEBOOM

GEDICHT DOOR HIËRONYMUS VAN ALPHEN

Jantje zag eens pruimen hangen,
O! als eieren zo groot.
't Scheen dat Jantje wou gaan plukken,
schoon zijn vader 't hem verbood.
Hier is, zei hij, noch mijn vader,
noch de tuinman, die het ziet:
Aan een boom, zo vol geladen,
mist men vijf, zes pruimen niet.
Maar ik wil gehoorzaam wezen,
en niet plukken: ik loop heen.
Zou ik, om een hand vol pruimen,
ongehoorzaam wezen? Neen.
Voord ging Jantje: maar zijn vader,
die hem stil beluisterd had,
Kwam hem in het loopden tegen
vooraan op het middelpad.
Kom, mijn Jantje, zei de vader,
kom, mijn kleine hartendief!
Nu zal ik u pruimen plukken;
nu heeft vader Jantje lief.
Daarop ging Papa aan 't schudden,
Jantje raapte schielijk op;
Jantje kreeg zijn hoed vol pruimen,
en liep heen op een galop.

TRIJNTJE MOLLEMA, PREEK

Dit is een inkorting en vertaling van een anoniem origineel, Groningen 2011;
voorgedragen ter gelegenheid van de emeritering van ds. C. van der Leest

Mien thema is:
Het nee van de vrucht en de vrucht van dat nee.

Ik wies joe op drei gedachten:

1. De verlaiding òfwezen
2. De deugd aanwezen
3. De beloning touwezen.

Inleiding

Och, mien touheurders, wie kennen almoal het verhaal wat zich hier òfspeult. Hier is sproake van een gewoon jonkje, woar wie eigenlieks niks biezunders van waiten. Allennig zien noam: Jantje. Dat is een doodgewone jongensnoam, dei ons kiender vandoag ook zollen kennen droagen: Jan, Piet of Klaas.

Oet het achtervoegsel -tje (Jantje) waiten wie, dat hai nog betrekkelk jong was. Het is bekend oet dei tied, dat kiender van ongeveer 3 tot 11 à 12 joar, achter heur noam dat achtervoegsel -tje kregen, of andere achtervoegsels, dei duden op een zekere jonkhaid.

En noa vermeldt dichter, dat dit jonkje ains proemen zaag hangen. Wie kennen ons dit zó veurstellen, dat hai kaalm laip te wandelen en tiedens dizze bezighaid zien ogen goud de kost gaf.

Wie zain veuraal tegenwoordig veul jongelu dei zich bliekboar gain tied gunnen om te wandelen. Zai rúnnen deur 't leven. En dén is 't gain wonder dat zai gain proemen zain hangen; ze zain niks hangen. Ze zain ook niks stóan.

Moar dit jonkje, Jantje, zigt ze hangen, de proemen noamelijk, een ons welbekende vrucht en familie van stainvruchten. Tekst zegt, dat dizze proemen biezúnder aantrekkelk waren. Ze waren groot. "Als eieren zo groot". Noa was dit een aigenschap dei allennig deur 't óóg kon worden woarnomen, een aigenschap op 't eerste gezicht dus.

Wie kennen het gezegde: "Oet het oog, oet het haart". Moar wie kennen dit ook omdraaien: ien het oog, ien het haart.

Er was veur Jantje dus alle aanlaiding om nait allennig dizze proemen te begeren, moar ze ook ien zien bezit te kriegen. Dat stait er ook: "'t Scheen dat Jantje wou gaan plukken".

Ien grondtekst wordt veur dat "scheen" een woord bruukt, dat ook vertoald ken worden deur "bleek". Ook ien onze tied worden dizze begrippen voak deurmekoar hoald en deurmekoar bruukt. As regen oet lucht valt, wordt wel ais zegd: "Het schient te regenen". Men bedoult din: het bliékt te regenen. 't Is woarneemboar.

Meschain haar Jantje zien handje al ien richting van proemen bewogen. Er waren wat plukneigingen. Laoten wie veuraal nait begunnen dizze Jantje te veroordailen. Zoln jóen kiener zich omdraaid hebben?? En joe, wat zollen joe zúlf doan hebben in zo'n geval?

"Schoon zijn vader 't hem verbood".

Er beston veur onze jonge vrund dus wel deeglijk een beparking. Er laag veur hom een dultijk verbod: Denk erom, Jantje, er hángen proemen, moar..... dei maagst toe nait plukken!

Dichter het ons verteld wat er ien zien jonge zieltje omging. Jantje gait naomelijk wat zeggen: "Hier is noch mijn vader, noch de tuinman die het ziet".

As hai niks zegt haar, was dit een veurbeeld west van geniepighaid.

Joe kennen ze wel, kiener en ook groten: niks zeggen en moar gewoon doun.

Moar Jantje gefit lucht aan zien gemoud. Hai zegt wat. "Tegen wel?", kennen je vroagen. Bennen doar den mensen west ien dei hof? Mensen tegen wel hai kon proaten?

Maistekaans nait. En toch proat hai..... Is dat den een slag ien lucht west? Ik zeg joe: nee.

Zol het nait zien gewaiten west hemmen die opspeulde, en woartegen hai zich keert: Is 't noa zo slim wat ik wil doun? Mien pa is er nait, toenman is er nait. Boetendes (heur je 't hom zeggen?) boetendes..... "aan een boom zo vol geladen, mist men vijf, zes pruimpjes niet".

Moar den ienains dei keer ten goude: "Maar ik wil gehoorzaam wezen en niet plukken". Dít, beste touheurders, is het NEE, het absolute nee tegen de (verboden) vrucht!

1

Ik kom bie mien eerste gedachte: Verlaiding òfwezen.

O, wat mot er ien dat jonge hartje een stried streden wezen. "Maar, ik wil gehoorzaam wezen. Maar..... ik wil gehoorzaam wezen." Och, wie lezen er zo makkelk overhen, ter wille van het riem van de dichter. Moar dit is in wezen ongeriemd. Dat hadden jóe nait verwacht, dat had ik nait verwacht, dat haar gain mens verwacht!

Dizze knoop moakt ons beschoamd. Zien "nee" is een dultijke ofwizing van een zó veur de haand liggende misstap. Proemen kwamen aans 't woare op hom of, mor hai gait nait op proemen of. "En niet plukken, ik loop heen". Juust Jantje. Nait stoan blieven. Nait tòch nog even op twei gedachten hinken: gain vief, gain zes, moar desnoods ain proem. Nee, hai lopt hen. Hai verwiedert zich van het plak der verlaiding. Wie zeln straks zain dat er nóg een keer ien tekst sproken wordt van "hen lopen".

2

Er komt noa meer actie ien dit verhaal. Wie komen bie punt twei: Deugd aanwezen.

"Maar zijn vader, die hem stil beluisterd had, kwam hem in het lopen tegen, vóóraan, op het middenpad". Kiek, dizze pa loat zien kiend nait allennig onder proemenbomen lopen. En dizze voaderlijke zörg gebeurt zunner veul bombarie: "die hem stil beluisterd had".

Nee, wie motten ons dizze pa nait veurstellen als een boeman, dei inains achter stroeken wegspringt en "Boeh!" roupt. Nee, hai lopt er bie wieze van spreken een bloumparkje veur om, om zodoude zien zeuntje tegen te komen "vooraan op het middenpad".

Hai het zich laang ienhollen, moar nóa flapt het eroet: "Kóm, mijn Jantje, kóm mijn kleine hartendief!".

Hou mooi is hier dat twei keer "kom". Kom, mijn Jantje, kom, mijn hartendief. Heuren joe de climax?? Jantje - hartendief?

Nemt pa noa tóch het woord "daif" ien mond? Joa, moar "hartendief" . 't Jonkje het 't haart van zien pa stolen. En dat is beter den álle proemen van álle bomen biemekoar, want "Nu zal ik u pruimen plukken". U, zegt dizze pa tegen zien zeuntje. "Nu heeft vader Jantje lief".

Pa het Jantje altied laif, ook als hai hom stil achter een boom beluustert, joa, dén juust. Moar noa haildaal. Hai is gain zuurproem. Hai brengt veur zien zeun de proemen in beweging: "Nu zal ik u pruimen plukken".

3

Beste touheurders, dit brengt ons bie de daarde gedachte: beloning touwezen.

Wie motten er hier wel vanoet goan dat dizze hof of toen aigendom waas van Jantjes pa. Aans zol het plukken van pa het moreel van 't jonkje broken hebben. Ik nait en hai wel? Joa, pa wel.

Daarop ging papa aan 't plukken..... nee, dat stait er noa net nait. Daarop ging papa aan 't schùdden. Zien pa schudt moar even, en..... Jantje het het zo veur 't griepen.

Het is een goud idee west van Jantje al dizze proemen ien zien houd te stoppen. Het is bekend, dat kereltjes van Jantjes leeftied doudestieds houdjes drougen. Waarom, waiten wie nait precies. Meschain om er wat ien te doun? Proemen bievoorbeeld?

Belaangriek veur ons allain is: Jantje kreeg zien houd vol proemen. Is dat gain heerlijke vrucht van zien neen van zonet?

Slot

Wie motten oetschaiden. "Jantje kreeg zijn hoed vol pruimen en liep heen in een galop".

Woar zol hai hen lopen wezen? Welk pad zol Jantje kozen hebben? "t Eerste 't beste pad? Den haar hai zich meschain vergaloppeerd.

Hai koos nait het hoazenpad. Dat huifde nait.

Hai koos ien elks geval het pad der deugd!

Beste touheurders, zellen wie doarover ains daip noadenken, de komende tied??